

مقدمه

شعبه تاریخ از بدو تشکیل خود یعنی تقریباً از دو سال باینطرف قرار مرانامه عمومی انجمن ادبی در صدد جمع آوری مواد تاریخی افغانستان و ترجمه آن از مآخذ خارجی بر آمده و درین مدت کوتاه در حدود تشکیلات صلاحیت و توان خود قدمی چند درین راه برداشته و تا اندازه که دست میرسید در مسایل مساعدت میکرد در پیشبرد این مرام صرف مساعی ورزیده است ولی چون کار، کار دامنه دار و در مملکت ما بی سابقه است طبعاً پیش از انجام آن وقت زیاد خواهد گذشت.

اگر چه در جمع آوری و ترجمه مواد تاریخی از مآخذ خارجی بسیار چیز های مهم مدخلیست دارد، بدون آنها این کار بصورت اساسی پیش نمیرد باز هم از دیگر تمام چیز ها صرف نظر کرده مانع بزرگی انجام این مقصد را به تعویق می اندازد تهیه و بدست آوردن خود «مآخذ» است.

این مآخذ بعلاوه اینکه در زبان های مختلف و غیر مروج قدیم و السنه معمول امروزی نوشته شده و ترجمه تمام آنها در محیط امروزی ما خالی از مشکلات بزرگ نیست اصلاً تهیه آنها در اکثر موارد امکان پذیر نمیشد زیرا از حیث قدامت، اهمیت و وحدت نسخه و بسیار جهات دیگر از بازار ها و کتاب فروشی ها برداشته شده. و سراغ آنها را جز در کتاب خانه ها و در کلکسیون خصوصی موزه ها جای دیگر نمیتوان کرد. بناءً علیه آنچه که ما تا حال ترجمه و جمع آوری مآخذ خارجی می نامیم عبارت از ترجمه کتب عادی است که چیزی در انجمن بوده، چیزی هم تازه بعد از دو سال حالا رسیده است که هنوز از نظر گذرانیده نشده است. پس از روی همین یک نکته معلوم میشود که جمع آوری و ترجمه تمام مآخذ خارجی کار آسان نیست و حتی اگر به پیمانہ متوسط هم باشد چندین سال طولانی را در بر خواهد گرفت اگر چه در بدو امر نظریه چنین بود بعد از اینکه مولو مآخذ خارجی بدست آمد و ترجمه ذخیره شد آنگاه شروع به نوشتن یک دوره تاریخ شود ولی چون به پایان رسانیدن این کار زمان طولانی بکار دارد نظر به انتظار محیط و اوامر آمرین، فوق چنین مصلحت دیده شده در عین زمانیکه مواد جمع شده میرود در اطراف نگارشات متن تاریخ هم اقداماتی بعمل آید.

قبل التاريخ آریانا» سه

نظر به این مجبورت ها شعبه تاریخ پارسال درین باره اقداماتی نموده و برای اینکه پیش خود موافق به شرایط و صلاحیت شعبه به اساس نقشه عمومی نظریهٔ قایم کرده باشد چنین سنجیده شده باید یک دوره مکمل تاریخ افغانستان در شش جلد که جلد اول برای عصر قبل الاسلام دو جلد دیگر برای دوره های پیش از مغل و بعد از مغل اسلامی و سه جلد دیگر برای دوره هوتکی، سدوزی و محمد زایی بنام های نهضت جدید و معاصر یاد شود نوشته شود.^(۱)

چون این کار از اقدامات بزرگ ملی و سهم گرفتن در آن وظیفهٔ هر فرد حساس مملکت بود و شعبهٔ تاریخ نظر به محدودیت منسوبین خود و عجله در نظر بود به تنهایی از این عهده برآمده نمیتوانست چنین سنجیده شد مفردات دوره های اسلامی را بین یک عده فضلاء وطن تقسیم نمائیم چنانچه این کار از یک سال باین طرف رسماً بجا آورده شده امید است قرار انتظار نتیجه خوبی بدهد.

به همین اساس بر اینکه فوراً از یک طرف متن کتب تاریخ مذکور را شروع به طبع هم کرده باشیم در نظر گرفته شد که عجلتاً برای آن یک جلدی که برای افغانستان قبل الاسلام تخصیص داده بودیم کتابی را که بنام «آریانا» در روما نوشته بودم طبع نمائیم ولی چون پسانتر قرار گذاشتند کتاب مذکور باید از نظر هیتی بگذرد یکی بواسطه نبودن اشخاص صلاحیت دار و دیگر سبب تیار نبودن عکس های لازمه و تراکم کار شعبهٔ نشریات وغیره پارسال طبع شد.

۱- تا گفته نمائد که موضوع تقسیم کتب برای دوره های تاریخی و نام های آن چیز ثابت و حتمی نیست که غیر آن امکان نداشته باشد.

چهارم مقدمه

نظر به تجارب سال گذشته امسال چنین مصلحت دیدیم مواد یک جلد تاریخی را عجلتاً برای دوره باستانی قبل از اسلام مملکت تخصیص داده ایم به مفردات تقسیم نموده و اقلأ در اطراف هر فصل رساله بنویسم و به ترتیب طبع نموده برویم. این کار نسبت به طبع نمودن یکبارگی کتاب فوق الذکر چندین مزیت دارد:

۱- کتاب مذکور چند سال پیش نوشته شده و اگر پار سال طبع آن در نظر بود صورت مجبوریّت داشت. باید معلوماتی که تازه بدست آمده در فصول مربوط ایراد شود.

۲- بعضی رقضای شعبه تاریخ که در بعضی قسمت ها معلومات مفصل دارند قرار میل خود در نگارش حصه مطلوبه سهم گرفته بتوانند.

۳- هر رساله به تدریجی که در محیط می براید از نظر عموم علاقه مندان شون تاریخی گذشته اگر سهوی در آن باشد اصلاح شود.

۴- به تدریج عکس های اسناد لازمه و مسکوکات و نقشه های جغرافیائی وغیره تهیه شود.

۵- شعبه نشریات که بعلاوه مجله کابل و سالنامه ها و مکلف نشر کتب سایر شعبات انجمن نیز میباشد به نشر آن رسیده بتواند به این اساس رساله اول این سلسله را که در حقیقت فصل اول جلد اول سلسله تاریخ مکمل افغانستان است به عنوان «قبل التاریخ آریانا» بحضور خوانندگان عزیز تقدیم میکنم.

چیز واضح است که روشن کردن وضعیت قبل التاریخ یک محیط بر عکس وقایع زمانه های تاریخی که بیشتر در اثر پالاش و مطالعه در کتب و لوایح و کتیبه ها عملی

قبل التاريخ آریانا» پنج

میشود (حال آنکه در آن قسمت هم از حفريات کار زیاد میگیرند) سراسر منحصر به کشفیات سطحی و زیر زمینی است که متأسفانه تا حال در افغانستان شروع نشده زیرا هر چه کاوشی که تا حال نموده ایم مربوط به دوره های تاریخی است و تازه اقدامی در زمینه قبل التاريخ در سیستان بعمل آمده است پس به این شرایط تبع و نگارش در موضوع قبل التاريخ افغانستان چیز قبل از وقت است ولی چه چاره در قبال بعضی مجبوریات ها هر طور است باید درین راه هم اقدامی شود.

خوشبختانه آنچه که تا یک اندازه مشکلات را از راه تعمیل این عهده بر می دارد یک عمومیت مسایل قبل التاريخ در یک منطقه نسبتاً وسیع است و دیگر اینکه از نیم قرن به اینطرف در اطراف افغانستان در سواحل راست اکسوس ایران- بلوچستان و وادی اندوس و دیگر نقاط ممالک شرقی مطالعات مبسوطی از طرف بزرگترین علمای قبل التاريخ بمیان آمده و چون خوشبختانه در اکثر مسایل از حوزه سند تا وادی دجله و فرات و نیل تمام این منطقه وسیع بهم اشتراک داشته، در عمومیات اظهار نظریه نسبتاً مشکل نیست. اگر من درین رساله موضوع عمومیات مبداء ظهوربشر و مراتب تحولات او را در عهد های مختلف طبقات الارضی قدری مفصل تر نوشته ام بی جهت نیست زیرا غیر ازین رویه امکان ندارد و موضوع ناقص میماند و چون رساله در حقیقت فصل یک کتاب بزرگ است باید عمومیات مسایل تمام نوشته شود تا برای خواننده حتی المقدور شبهه بزرگ باقی نماند.

مآخذیکه من در نگارش این رساله بکار برده ام از روی تعداد بسیار محدود و عبارت از دو اثر دو نفر مؤلف است: یکی «ژاک دومرگان» فرانسوی و دیگر «سرجان مارشل» انگلیس، مرگان کسی است بیش از ۳۰ سال با داشتن مقام ریاست هیئت های

شش • مقدمه

حفراری و کشفی مصر قفقاز و ایران به صورت عملی در تمام شرق قریب کشفیات و مطالعه نموده و یک عده آثار گران بهائی نوشته است. اثری از آن استفاده نموده ام بنام «قبل التاریخ شرق» سه جلد مفصل دارد و قریکه «سیولوی ژرمن» در مقدمه جلد اول آن می نویسد از جمله کتبی است اسباب افتخار فرانسه شده میتواند. مجموع صفحات این سه جلد به ۱۲۲۰ صفحه میرسد جلد اول آن عمومیات جلد دوم مخصوص مصر و جلد سوم از ممالک شرقی قریب صحبت مینماید مباحث یا بهتر تر بگویم خلاصه های اخیر جلد اول و سوم قبل التاریخ شرق به اندازه به موضوع مطلوب این رساله قریب بود من نتوانستم از آن قسمت هائی را در بین قوسین در متن کتاب اخذ و یا در پا ورقی نشان دهم لذا حصه زیاد نتایج هر دو جلد را سراسر ترجمه کرده ام. کاش میتوانستم این دو جلد کتاب مرگان را بصورت ترجمه بحضور قارئین تقدیم کنم یا این رساله را ترجمه قبل التاریخ مرگان بنام اولی نشد دومی هم امکان ندارد و به این اثر ناقص خود نام ترجمه کتاب فوق الذکر «مرگان» به این جهت داده نمیتوانم نظریات اساسی او بکلی ناقص خواهد ماند پس همین قدر متذکر میشوم به استثنای مبحث دوره کلولی نیک باقی در تمام موضوع ها مآخذ من کتاب او بوده است.

مؤلف دوم «سرجان مارشل» انگلیس رئیس هیئت حفاریات هند، شخصی است در عالم تاریخ شهرت خیلی بلند دارد و مخصوص کشفیات او در وادی «اندوس» انقلابی در اذهان علمای تاریخ اروپا وارد کرده است. کتاب او «مونهجودیرو و مدینت وادی اندوس» در این جا از آن استفاده شده هم سه جلد است یکی آن تصاویر و نقشه ها و دو جلد دیگر آن متن مضمون است. و مدینت حیرت آور وادی اندوس را در ۴ و ۵

قبل التاريخ آريانا هفت

هزار سال ق.م استادانه تصوير ميکند و در نگارش مبحث «دوره کلکولي تيکه» اين رساله بيشتر از جلد اول اين اثر بزرگ استفاده شده است.

باقي مآخذي بکار رفته بسيار جزئي و قابل ذکر نيست بناء عليه چون نه تنها عقايد و نظريات حتى در مورد مآخذ اوليه متن مضمون هم از ديگران است اين اثر را به نام «اقتباس ترجمه و نگارش» ياد ميکنم.

در خاتمه باز از حضور کسانی که در شتون افتخاران تاريخی افغانستان علاقه مند اند احتراماً خواهشمندم هر چه تبصره نظريات، ارشادات تنقيدات داشته باشند خواه ذريعه مطبوعات و خواه به صورت مستقيم به شعبه تاريخ بنگارند، مسفيد و ممنون خواهيم شد زيرا یکی از جهات اساسی ما را وادار به نشر متن تاريخ افغانستان به صورت رسايل نموده همين است تا نقايصی که بلاشبه در نظريات و نگارشات ما موجود است پيش از اقدام به طبع اساسی کتب مذکور بر طرف شود.

احمد علی کهزاد

کابل ۲۰ ثور ۱۳۱۷